

УДК 657633.5: 631.1: 633.1

Т. А. Деркач,

аспірант, Уманський національний університет садівництва

СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА АВАНСОВАНИМИ ОБОРОТНИМИ ЗАСОБАМИ СУБ'ЄКТІВ ЗБЕРІГАННЯ ЗЕРНА

У статті розглядається поняття внутрішньогосподарського контролю оборотних засобів та обґрунтовано необхідність його впровадження у діяльність суб'єктів зберігання зерна.

In the article the concept of internal control of current assets and grounded necessity of his introduction is examined at the subjects of grain storage.

Ключові слова: контроль, внутрішньогосподарський контроль, оборотні засоби, об'єкт контролю, суб'єкт контролю.

ВСТУП

Розвиток товарно-грошових відносин сприяв появі нових форм власності, у зв'язку з чим кардинальних змін зазнав підхід і до управління майном суб'єктів господарювання. За період становлення ринкових відносин в нашій країні відбулась перебудова системи фінансово-господарських відносин, що не могло не залишити відбитку і на організації контролю як невід'ємної складової системи управління матеріальними ресурсами підприємства.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

З переходом до ринку докорінно змінюється система постачання підприємства сировиною і матеріалами, комплектуючими виробами та енергоносіями, тому раціональне їх використання і економія є одними із важливих умов функціонування підприємства в умовах ринку. Біля 75—80 % витрат підприємства становлять матеріальні витрати, із них біля 60 % припадає на матеріали і сировину. Тому за сучасних умов особливо гостро постає проблема зниження собівартості виготовленої продукції, наданих послуг, зокрема і за рахунок економії матеріальних ресурсів. Таким чином, ресурсозбереження виступає важливим фактором підвищення ефективності виробництва.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Важливим елементом успішної управлінської діяльності є чіткий, послідовний і дієвий контроль, що забезпечує відповідність функціонування об'єкта управління прийнятним управлінським рішенням і спрямований на успішне досягнення поставленої мети. Проблема

розвитку внутрішнього контролю в Україні присвятили свої праці багато авторів, зокрема Ф.Ф. Бутинець, Ю.М. Білуха, Т.А. Бутинець, М.В. Мельник, Н.Г. Виговська, М.Д. Корінько, Л.В. Нападівська та інші. Проте, стан внутрішньогосподарського контролю суб'єктів зберігання зерна залишається маловивченим, що і зумовило вибір теми даної статті.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Як свідчать дослідження, в економічній літературі трактування суті внутрішньогосподарського контролю науковцями дається по-різному. Проте в більшості випадків зводиться до системи заходів, що використовуються для упорядкування і ефективного здійснення господарської діяльності. Добре налагоджена система таких заходів визначає політику і процедури внутрішньогосподарського контролю, дає змогу забезпечити правильне та ефективне ведення господарської діяльності, збереження активів, запобігання шахрайству, а також точність і повноту облікових записів, своєчасну підготовку достовірної фінансової інформації.

Система внутрішньогосподарського контролю повинна функціонувати на засадах системності, що передбачає визначення об'єктів, суб'єктів, які виконують контрольні дії, та методичний інструментарій реалізації внутрішнього контролю. Отже, розглянемо систему внутрішнього контролю суб'єктів зберігання зерна з позиції вищезазначених елементів.

Головними об'єктами внутрішнього контролю суб'єктів зберігання зерна виступають склад і структура активів підприємства, витрати, їх склад та розмір, отримані доходи тощо. Окре-

ними об'єктами внутрішньогосподарського контролю є операційні цикли діяльності: приймання зерна, первинне формування партій зерна, очищення, сушіння, зберігання та його відпуск. На кожному з цих етапів контролю підлягає виконання відповідними службами технологічних правил і процедур відповідно до вимог Технічного регламенту, державних стандартів та інструктивних матеріалів щодо роботи з зерном, а також документальне оформлення всього циклу операцій із зерном. Особливим об'єктом контролю на елеваторах, які видають складські свідоцтва, є достовірність проведення операцій з цими документами. Крім того, об'єктом контролю є бухгалтерський облік розрахунків з власниками зерна, калькулювання собівартості продукції, розрахунки економічних служб щодо тарифів, системи страхування зерна та роботи з кредитними установами. Важливим об'єктом контролю є система внутрішньої і зовнішньої звітності, в тому числі спеціалізованої звітності до ДП "Держреєстри України".

Одним із найважливіших об'єктів системи внутрішньогосподарського контролю суб'єктів зберігання зерна є контроль за авансованими оборотними засобами на всіх стадіях процесу виробництва. Ефективність використання оборотних засобів, безперечно, залежить від швидкості їх переходу зі сфери виробництва у сферу обігу. Чим швидше здійснюється цей перехід, тим ефективніше вони використовуються. Одним зі способів досягнення систематичного прискорення оборотності оборотних засобів є недопущення нераціонального їх використання.

Отже, під внутрішньогосподарським контролем оборотних засобів слід розуміти сукупність взаємопов'язаних процедур спостереження та перевірки наявності й використання оборотних засобів. Метою даного контролю є забезпечення збереження оборотних засобів, дотримання норм законності й ефективності їх використання, а також забезпечення керівництвом підприємства оперативною і достовірною інформацією щодо раціонального використання оборотних засобів.

Майже кожен суб'єкт господарювання має систему внутрішнього контролю або хоча б окремі її елементи. Проте на одних підприємствах вона функціонує ефективно, а на інших майже не діє. За сучасних умов господарювання дуже часто досліджувані підприємства зустрічаються зі зловживанням службовим становищем. Має місце невиконання або неякісне виконання службових обов'язків — коли документи підписують формально, не вникаючи в їх зміст, інвентаризація проводиться лише на папері, придбання виробничих запасів проводяться не там, де вигідно підприємству, а там, де відповідальна за це посадова особа отримує

особисту вигоду тощо. Проводиться недостовірна оцінка операцій із заготівлі, виробництва чи реалізації з точки зору їх доцільності й економічності. Основною причиною виникнення всіх цих проблем є те, що керівництво підприємства до організації і підтримки внутрішньогосподарського контролю оборотних засобів підходить несвідомо, система контролю складається незалежно від волі і цілеспрямованих дій керівництва.

Контроль поточної господарської діяльності не завжди здійснюють комплексно. Його повинні здійснювати спеціалісти, які володіють технологією виробництва. Для підвищення оперативності контролю на підприємствах важливе значення має організація кількісно-сумового обліку цінностей у місцях зберігання продукції, раціональне здійснення операцій під час надходження і реалізації продукції, ефективне використання коштів. Для цього необхідно, щоб керівники підприємств досконало володіли поняттями сутності і змісту господарських операцій, всебічно їх аналізували та впливали на виконання договорів щодо постачання і реалізації продукції.

Використовуючи систему внутрігосподарського контролю оборотних засобів, суб'єкти господарювання мають змогу впливати на оборотність окремих їх елементів — запасів, грошових засобів, дебіторської заборгованості тощо. Внутрішньогосподарський контроль оборотних засобів дає змогу забезпечити збереження їх оптимального складу та контролювати їх раціональне використання на всіх стадіях виробничого процесу. Проте наявність у господарському обороті підприємства власних оборотних засобів у розмірах, які покривають нормативні потреби в них, а також залучення кредитних та інших позикових ресурсів ще не є гарантією створення умов для ефективного господарювання. Підприємство повинно забезпечити раціональне розміщення цих ресурсів за призначенням, а це є однією з найважливіших ділянок роботи його контрольної служби.

Отже, завдання внутрішньогосподарського контролю оборотних засобів суб'єктів зберігання зерна полягає в наступному:

- надання достовірної інформації про розмір, склад, структуру і динаміку використання оборотних засобів;
- своєчасне виявлення відхилень фактичних показників наявності й використання оборотних засобів від нормативних та усунення факторів, що спровокували ці відхилення;
- пошук внутрішніх резервів покращення фінансового стану суб'єкта господарювання;
- аналіз результативності заходів, направлених на підвищення ефективності використання оборотних засобів;

— оцінка виконання контрольних заходів. Внутрішньогосподарський контроль оборотних засобів включає в себе такі його види: попередній, поточний та наступний.

Попередній контроль оборотних засобів проводиться на етапі планування операційної діяльності, саме в частині авансування в оборотні засоби, з метою мінімізації непередбачуваних обставин, що можуть призвести до порушення ритмічності і безперервності процесу виробництва.

Поточний контроль оборотних засобів реалізується безпосередньо в момент здійснення господарських операцій для своєчасного виявлення і усунення факторів, що можуть негативно вплинути на виробничий процес. Це дає змогу попередити їх циклічне повторення та звести до мінімуму їх негативний вплив на фінансові результати діяльності суб'єкта господарювання.

Наступний контроль оборотних засобів проводиться за результатами здійснених господарських операцій; він має на меті аналіз недоліків, що виявилися в процесі попередніх видів контролю та повинні бути враховані в наступному виробничому циклі.

Реалізація вищезазначених видів контролю оборотних засобів позитивно вплине на результати господарської діяльності суб'єктів зберігання зерна. Найбільш значимим, на нашу думку, є попередній контроль. Він дає змогу завчасно, ще до початку операційного циклу, вилучити економічно недоцільні операції та операції, що протирічать чинному законодавству, тим самим, підвищити результати фінансово-господарської діяльності. Завдяки проведенню поточного контролю оборотних засобів оперативно виявляється відхилення від планів і норм їх використання. Наступний контроль передбачає оцінку діяльності структурних підрозділів за результатами використаних ресурсів, формуванню затрат, прибутку, обсягів виготовленої продукції та її якості.

Ефективна система внутрішньогосподарського контролю оборотних засобів не можлива без чіткого розподілу функціональних обов'язків між його суб'єктами. Адже в процесі виконання контрольних функцій кожен із суб'єктів внутрішньогосподарського контролю оборотних засобів перебуває в постійній інформаційній залежності від інших відділів і служб підприємства. Чітко сформована система внутрішньогосподарського контролю формування і використання оборотних засобів, дає змогу отримувати на будь-яку дату інформацію про стан їх розміщення, в рамках всього операційного циклу.

Отже, з метою організації внутрішньогосподарського контролю оборотних засобів та підвищення його ефективності суб'єктам збе-

рігання зерна необхідно забезпечити відповідну технологію його проведення (рис. 1), за якої суб'єкти господарювання матимуть змогу чітко структурувати об'єкти внутрішньогосподарського контролю оборотних засобів та встановити періодичність проведення контрольних процедур.

Запропонована схема організації внутрішньогосподарського контролю оборотних засобів суб'єктів зберігання зерна відповідно до їх умов господарювання дасть змогу не тільки усунути існуючі недоліки в системі управління оборотними засобами, але й виявити основні резерви підвищення ефективності їх використання на всіх етапах виробничого циклу.

ВИСНОВОК

Підсумовуючи зазначене вище, можна зробити висновок про важливість внутрішньогосподарського контролю за авансованими в процес виробництва оборотними засобами суб'єктів зберігання зерна. Наявність єдиного методологічного підходу до організації внутрішньогосподарського контролю оборотних засобів на всіх етапах виробничого процесу, науково-обґрунтовані їх нормативи, наявність засобів електронно-обчислювальної техніки та висококваліфікованих спеціалістів сприятиме забезпеченню ефективного функціонування господарського механізму завдяки безперервному спостереженню, вивченню, вимірюванню і порівнянню всіх суб'єктів і об'єктів внутрішньогосподарського контролю оборотних засобів.

Література:

1. Бирман А.М. Вопросы улучшения организации оборотных средств / А.М. Бирман // Вопросы экономики. — 1963. — № 1. — С. 50.
 2. Бечко П. К. Шляхи вдосконалення управління оборотними засобами сільськогосподарських підприємств / П.К. Бечко, В.П. Бечко, Т.А. Деркач // Збірник наукових праць Луганського Національного аграрного університету. — Луганськ: Книжковий світ, 2009. — № 90/94. Т. 1. — С. 97—102. — (Економічні науки).
 3. Бутинець Т.А. Внутрішній контроль: елементи організації системи / Т.А. Бутинець // Вісник Житомирського державного технологічного університету. — Житомир: ЖДТУ, 2008. — № 1: Економічні науки. — С. 28.
 4. Внутрішній контроль господарської діяльності підприємства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. М.Д. Корінька — Фастів: Поліфаст, 2006. — 440 с.
 5. Капітал, основні та оборотні засоби підприємства: навчальний посібник / П.В. Круш, О.В. Клименко, В.І. Подвігіна, В.О. Гулевич. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 328 с.
- Стаття надійшла до редакції 07.06.2011 р.*